

A vállalati karbonsemlegesítés lehetőségei és csapdái

SZERZŐ: Dr. Harangozó Gábor egyetemi docens / Budapesti Corvinus Egyetem

A karbonsemlegesítés, miszerint a vállalatok külső projektek finanszírozásán keresztül ellentételezik saját üvegházgáz-kibocsátásaikat, egyre inkább népszerű és elterjedt eszközzé vált az utóbbi időben. A megoldás egyszerűnek és kényelmesnek tűnik, de mielőtt belevágunk, nem árt megismerkedni a rendszer buktatóival is.

A karbonsemlegesítés fogalma

A vállalati szénlábnym csökkentésére bevezethető vállalati lehetőségek tárháza nagyon széles. Ilyenek például a tisztább termelés, az energiahatékonyság javítása, nyersanyag-takarékosság, csökkentési elvárások megfogalmazása a beszállítók felé vagy esetleg Zöld Iroda Programok stb. Az utóbbi időben azonban egyre terjed egy közvetett eszköz is, a karbonsemlegesítés [carbon offsetting, kicsit magyarosabban: karbon-ellentételezés vagy karbonneutralizálás]. Lényege, hogy egy adott időszakon belül az egyik helyen, például egy vállalat által kibocsátott szén-dioxid (vagy egyéb üvegházhatású gáz) mennyisége ellentételezhető a világ bármely más pontján történő üvegházgázkibocsátás-csökkentéssel¹ vagy -megkötéssel, amennyiben az elhárított mennyiség szén-dioxid-egyenértékre vetítve eléri a kibocsátott mennyiséget. Erre azért van lehetőség, mert a szén-dioxid, illetve a többi üvegházgáz a klímaváltozás szempontjából globális szennyezőnek minősül, amely nem helyben, hanem világszinten fejti ki a hatását. Lokális szennyezők esetében a semlegesítés értelmezhetetlen lenne, hiszen egy magyarországi vállalkozás helyben keletkező hulladékát vagy szennyvizét hiába akarnánk pekingi szemétszedéssel vagy braziliai szennyvíztisztítási projekttel párhuzamba állítani, a hatás legalább részben helyi jellege miatt ennek nem lenne sok értelme.

Globális szennyezők, mint például a szén-dioxid esetében viszont mindegy, hol történik az elhárítás. A karbonsemlegesítés lényege tehát, hogy javítható a gazdasági hatékonyság azáltal, hogy egyszerűbb [és olcsóbb] elhárítási megoldást találunk máshol.

Elvileg azt is nevezhetnénk karbonsemlegesítésnek, ha egy vállalkozás saját maga valósít meg kibocsátáscsökkentést más

folyamatait illetően [például a technológiából fakadó szénlábnymának egy részét fűtőskorszerűsítéssel, illetve a munkába járás zöldítésével ellentételezi], de mindez a gyakorlatban általában vállalaton kívüli projekteket, illetve a projektgazdán kívül további közvetítőket jelent.

A megvalósított karbonsemlegesítési projektek nagyon sokfélék lehetnek: energiahatékonyság-javítás, megújulóenergia-használat, metánégetés vagy -lebotás, erdősítés, ipari gázok [például fluorozott szénhidrogének – HFC-k] megsemmisítése. A „megbízó” vállalatok motivációinak megértéséhez vessünk egy pillantást a karbonpiac működésére.

A karbonpiac működése

A vállalati karbonsemlegesítés mozgatórugói sokfélék lehetnek, attól függően, hogy a háttérben a jogszabályi megfelelés vagy az önkéntesség áll-e.

A Kiotói Egyezmény, illetve az ezt követő európai stratégiai dokumentumok üvegházgázkibocsátás-csökkentést írnak elő, így bizonyos iparágak vállalatai, illetve létesítményei [eróművek, olajfinomítók, cementgyárak, légitársaságok stb.] kibocsátásait forgalmazható karbonkvótákkal szabályozzák. Ez esetben a karbonsemlegesítés az egyik lehetőség, miszerint a szabályozott vállalatok például a kiotói Tiszta Fejlesztési Mechanizmusok [Clean Development Mechanisms – CDM] keretében vásárolnak karbonkvótákat, amelyek fedezetét más országokban² megvalósított kibocsátáscsökkentés adja, így semlegesítve a saját kibocsátásaik egy részét. Ez esetben tehát a semlegesítés motivációját elsődlegesen a jogszabályi megfelelési kényszer adja.

Egészen máshogy működik az önkéntes piac. Bárki, még szolgáltató vállalatok is dönthetnek úgy, hogy a tevékenységükhöz vagy termékeikhez kapcsolódó szénlábnym-

ukat a szervezeten kívüli projekteken keresztül semlegesítik. Ekkor vagy a CDM-en, de leginkább ezen kívüli projekteken keresztül valósul meg a kibocsátáscsökkentés. A motiváció itt többféle lehet: társadalmi felelősség, imázsépítés, de akár pénzügyi kalkuláció is [olyan iparágakban, ahol van esély jövőbeli kötelező kvótarendszer bevezetésére, most még olcsóbban halmozhatók fel a – jövőbeli időszakokra vonatkozó – kvóták]. Még az is előfordulhat, hogy valaki azért vásárol karbonkvótákat a „kötelező” piacokon akár a saját kibocsátásán túlmenően, hogy – ezt fel nem használva és tovább nem értékesítve – korlátozza a mások által kibocsátható üvegházgáz mennyiséget. Az önkéntes piac nagyságát mutatja, hogy 2015-ben 84 millió tonna szén-dioxid-egyenérték cserélt gazdát, átlagosan 3 eurós tonnánkénti áron [szemben a „hivatalos” karbonközsdén jelenleg jellemző 6–8 eurós árral].

A karbonsemlegesítésben a „megrendelő” és a projektet megvalósító vállalatokon túlmenően számos egyéb piaci szereplő vesz részt: kereskedők, auditorok, hitelesítők, szabványokat kidolgozó szakértők, szabályozók. Sok ingyenes szénlábnym-kalkulátor is elérhető az interneten, a fejlesztők legtöbbször rögtön fel is ajánlanak semlegesítési opciókat [kvótákat].

A karbonsemlegesítés buktatói

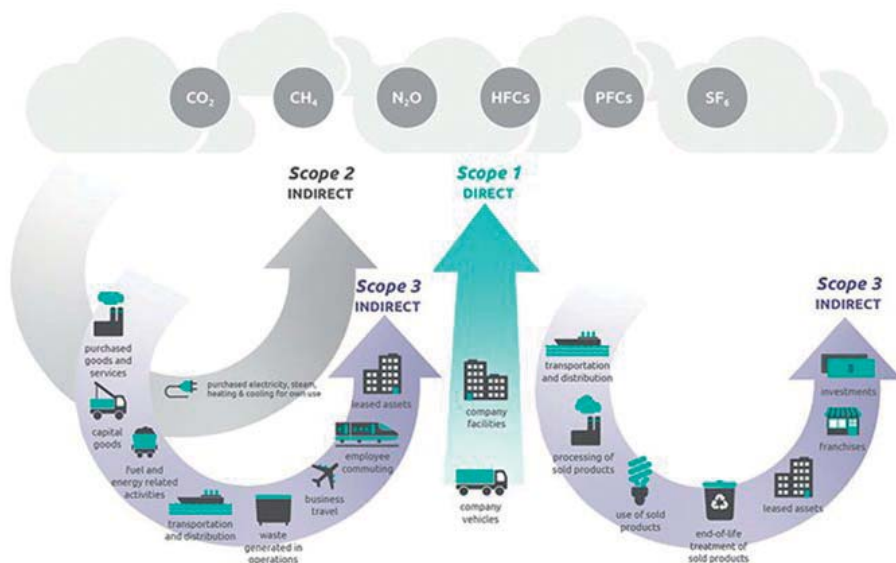
A karbonsemlegesítés kényelmes és költséghatékony megoldásnak tűnhet, ha környezettudatos vagy jobb imázsra vágyó cégünket megkeresi egy karbonsemlegesítést kínáló vállalkozás. Mielőtt azonban belevágunk, fontos, hogy tisztában legyünk a rendszer számos buktatójával és csapdájával, amelyek részben a megvalósított projektekhez, részben magához a rendszerhez kapcsolódnak.

Valódi-e a csökkentés? A semlegesítés környezeti eredményességének egyik alapfeltétele, hogy a külső projektben olyan kibocsátáscsökkentés történjen, ami amúgy nem valósulna meg [ha amúgy is megvalósulna, akkor nincs alapja cégünk kibocsátását így „semlegesítettnek” tekinteni]. Ezt nevezik az adicionalitás elvének. Nem teljesülésének klasszikus példái, ha a semlegesítő projektet az adott országban jogszabály írja elő, vagy [pl. energiahatékonyság-javítás esetén] piaci alapon is megtérülne. Ez esetben joggal feltételezhetjük, hogy vállalatunk közreműködése [befizetése] nélkül is megvalósulna. Az adicionalitás elvének teljesülését a CDM-projektek esetében szigorúan ellenőrzik, a szerteágazó önkéntes piacon ugyanakkor könnyen előfordulhat ennek hiánya.

Tanúsítás, hitelesítés. A csökkentést célzó projektek sok esetben távoli országokban mennek végbe, így az átláthatóságot, hitelességet nagymértékben javítja, ha a folyamat, illetve a szolgáltató cég tevékenységét harmadik fél tanúsítja. Ennek hiánya gyanúra adhat okot.

A leves vagy a hús drágább? Mint minden piacon, a közvetítésnek és az adminisztrációnak itt is ára van, de kérdés, hogy mekkora. Többen amiatt kritizálják a rendszert, hogy a karbonsemlegesítésre költött pénznek csak kisebb része kerül ténylegesen a megcélzott projekt finanszírozására, a nagyobbik részét elviszi a közvetítés, hitelesítés, tanúsítás, adók stb. A BBC egy korábbi jelentése szerint a semlegesítésre költött pénz mindössze 30%-át fordítják ténylegesen a projektekre. Mindenki tisztában van vele, hogy a rendszernek ára van, de sokszor alulbecsüljük, hogy mekkora. Felmerülhet, hogy ezt a pénzt hatékonyabban is elkölthetjük kibocsátáscsökkentésre a saját házunk táján.

Szép dolog az erdősisítés, DE. Az újraerdősítés eredményeként szén-dioxid köthető meg a légkörből, illetve kiszámítható, hogy az adott erdőterület mennyi idő alatt nyeli el a semlegesítendő mennyiséget. Ha azonban az új erdőt is kivágják egy idő után, a megkötött szén újra felszabadul. Az erdősisítés tehát csak akkor tekinthető tényleges semlegesítő projektnek, ha biztosak lehetünk abban, hogy az új erdő hosszú távon fennmarad. Fontos szerepe van itt is az adicionalitás ellenőrzésének, illetve a hitelesítésnek [ami, mint láttuk, drágító tényező], de így sincs garancia

arra, hogy az újonnan telepített erdő évtizedek múlva is megmarad.

Búcsúcédulák a 21. században? Sok kritika éri a karbonsemlegesítést amiatt, hogy így a fejlett világ tehetősebb vállalkozásai, illetve fogyasztói kényelmesen és viszonylag költséghatékonyan „levezekelhetik bűneiket” anélkül, hogy valódi erőfeszítéseket tennének a kibocsátásuk csökkentése érdekében. Ez az etikai jellegű kritika még akkor is megállná a helyét, ha a világ karbonelszámolási rendszere teljesen zárt lenne, azaz például egységnyi fejlett országbeli többletkibocsátás csak egy fejlődő országbeli visszafogott egység árán valósulhatna meg. Erről azonban számszerű globális üvegházgázkibocsátáscsökkentési egyezmény híján szó sincs, legfeljebb arról, hogy az itteni kibocsátásunk „semlegesítése” eredményeként máshol átmenetileg kicsit visszaesik az üvegházgázkibocsátás növekedése.

Őrült projektek. A szén-dioxidhoz képest sokszoros üvegház-potenciállal rendelkező ipari gázok [például a HFC-k] megsemmisítése környezetileg hasznos és támogatandó erőfeszítésnek tűnik, akár karbonsemlegesítési projektként is. Ugyanakkor az Environmental Investigation Agency és számos más civil szervezet is felhívta a figyelmet a visszaesszásokra. Eszerint a „hivatalos” piacon megjelenő és elvileg szigorúan ellenőrzött CDM-projektek között is gyakorivá vált, hogy a megsemmisítendő HFC-23 nem ipari folyamatok mellékterméke volt, hanem kifejezetten e célból gyártották Kínában. Ez és az ehhez hasonló projektek [amelyek az önkéntes

piacon is könnyen felbukkanhatnak] nemcsak az adicionalitás elvét kerülik el messziről, hanem alaposan aláássák az egész rendszerbe vetett bizalmat is.

Összességében elmondható, hogy a karbonsemlegesítés elvben gazdaságilag hatékony és környezetileg eredményes eszköze lehet a vállalati üvegházgáz-kibocsátás csökkentésének. A számos buktató és csapda miatt ugyanakkor semmiképpen ne tekintsük könnyű csodaszernek. Első lépésként azt vizsgáljuk meg, hogyan csökkenthetnénk a szénlábnymunkat mi magunk a saját folyamataink és termékeink szintjén.

FORRÁSOK

- Damian Kahya, BBC News [2009]: „30% of carbon offsets’ spent on reducing emissions. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/8399740.stm>, letöltve: 2016. 09. 07.
- Ecosystem marketplace [2016]: State of the voluntary carbon markets 2016. http://www.forest-trends.org/documents/files/doc_5242.pdf, letöltve: 2016. 09. 05.
- Environmental Investigation Agency [2010]: CDM Panel calls for investigation over Carbon Market Scandal. <http://eia-global.org/news-media/cdm-panel-calls-for-investigation-over-carbon-market-scandal>, letöltve: 2016. 09. 07.

JEGYZETEK

- 1 Így tehát valójában üvegházgáz-semlegesítés lenne a helyes kifejezés, de ez a gyakorlatban nem terjedt el.
- 2 A Kiotói Egyezményben csökkentést nem vállaló országok.